

SAVEZ SLIJEPIH
CRNE GORE

PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE IZBORNOG ZAKONODAVSTVA U ODNOSU NA OSOBE S INVALIDITETOM

Podgorica, septembar 2023. godine

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

VLADA CRNE GORE
MINISTARSTVO JAVNE UPRAVE

MINISTARSTVO
EVROPSKIH POSLOVA

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

CZIP

IZDAVAČ:

Goran Macanović, Savez slijepih Crne gore

AUTOR:

Radna grupa

Prelom i dizajn:

Štamparija LAPIS

Štampa:

Štamparija LAPIS

TIRAŽ:

160 komada

Preporuke su kreirane u okviru projekta “Biram da biram” koji realizuje Savez slijepih Crne Gore. Projekat je podržan kroz program „OCD u Crnoj Gori – od osnovnih usluga do oblikovanja politika – M’BASE“ koji sprovode Centar za građansko obrazovanje (CGO), Friedrich-Ebert-Stiftung (FES), Centar za zaštitu i proučavanje ptica Crne Gore (CZIP) i Politikon mreža. Projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Ministarstvo javne uprave. Sadržaj ovih preporuke isključiva je odgovornost Saveza slijepih Crne Gore i ne odražava nužno stavove CGO-a, Evropske unije ili Ministarstva javne uprave.

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

Uvod – potreba za reformom zakona o izborima

U Crnoj Gori, osobe sa invaliditetom imaju pravo da glasaju.

Osobe sa invaliditetom ne mogu da glasaju samostalno i tajno, kao što bi trebalo po zakonima i međunarodnim pravilima.

Ustav Crne Gore kaže da svi građani imaju pravo da glasaju i da to treba da bude tajno.

Osobe sa invaliditetom su često zavisne od drugih ljudi kada glasaju.

To znači da ne mogu u potpunosti sami donijeti svoju odluku o glasanju.

Mnoge osobe sa invaliditetom ne mogu da dođu do biračkih mesta zbog fizičkih prepreka ili problema u okolini.

Osobe sa invaliditetom se suočavaju sa predrasudama i preprekama koje ih sprečavaju da učestvuju u političkom životu.

Osobe sa invaliditetom treba da imaju pristup informacijama, programima i biračkim mestima.

Do 2014. godine osobe sa invaliditetom su uglavnom, ako su glasale na izborima, to činile uz pomoć asistenata ili glasanjem putem pisma.

Od 2013. godine, osobe oštećenog vida imaju priliku glasati putem šablona za glasanje.

Tokom predsjedničkih izbora 2018. godine, problemi su se pojavili pri upotrebi posebnih šablona za glasanje za osobe sa oštećenim vidom.

Uslovi za OSI nisu bili adekvatni ni tokom Predsjedničkih izbora održanih 19. marta 2023. godine.

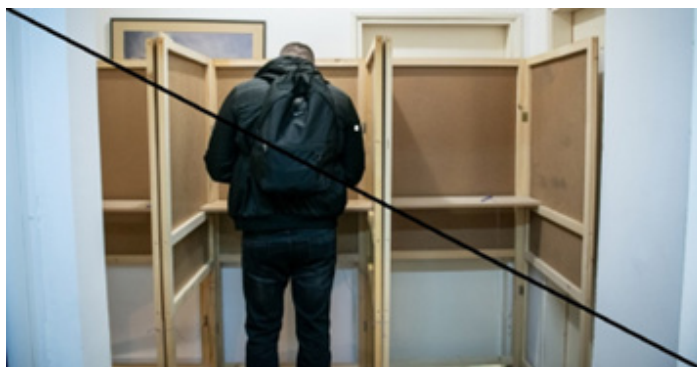

Na vanrednim parlamentarnim izborima u Crnoj Gori, 11. juna 2023, Savez slijepih Crne Gore je prvi put sistematski nadgledao pristupačnost biračkih mjesta na izborni dan.

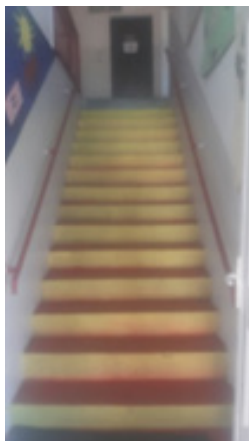

Veliki broj biračkih mjesta nije imao:

- pravilno postavljene etison trake,
- šablone za glasanje na stolovima,
- brošure na Brajevom pismu za informisanje,
- niže police u kabinama,
- niže postavljene glasačke kutije.

Veliki broj biračkih mjesta nije bio ni fizički pristupačan.

Uprkos zakonima i obećanjima, osobe sa invaliditetom često nisu u mogućnosti da glasaju samostalno i tajno.

Biračka mjesta nisu prilagođena njihovim potrebama.

Moraju se napraviti promjene da bi osobe sa invaliditetom mogle da glasaju na pravi način i da imaju ista prava kao i svi ostali građani.

Pravni okvir

Pravila o tome kako osobe s invaliditetom mogu biti uključene u politiku i društveni život su regulisana zakonima koje je Crna Gora prihvatila.

To znači da osobe s invaliditetom mogu da glasaju i budu birane.

Ustav Crne Gore govori da je Crna Gora nezavisna i demokratska država. Građani su ti koji donose odluke direktno ili putem izabranih predstavnika.

Crna Gora obećava da će štititi prava i slobode svih građana, i da neće dozvoliti nikakvu vrstu diskriminacije.

Svi građani su jednaki pred zakonom, bez obzira na njihove osobine.

Pravo da glasaju i da budu birani imaju svi građani koji su državljani Crne Gore, imaju 18 godina i najmanje dvije godine imaju prebivalište u Crnoj Gori.

Glasanje treba da bude tajno i slobodno.

Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda zabranjuje diskriminaciju po mnogim osnovama, uključujući pol, rasu, vjeroispovest, politička mišljenja i druge.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom, koju je Crna Gora prihvatila, kaže da osobe s invaliditetom treba da imaju ista prava kao i ostali građani.

Crna Gora se obavezala da će ukloniti prepreke koje otežavaju osobama s invaliditetom da učestvuju u političkom i društvenom životu.

Iako postoje zakoni i sporazumi koji štite prava osoba s invaliditetom, u pravom životu je drugačije.

Ponekad se prepreke i dalje nalaze u izbornim procesima i drugim društvenim aspektima.

Zakon o zabrani diskriminacije kaže da ne smijete nepravedno razlikovati ili lošije tretirati nekoga samo zbog toga što je drugačiji.

Invaliditet je jedan od razloga na osnovu kojeg diskriminacija nije dozvoljena.

Zakon o zabrani diskriminacije štiti osobe sa invaliditetom od diskriminacije u političkom i javnom životu.

To uključuje pravo na biračko pravo i na kandidovanje za javne funkcije.

Državna izborna komisija u Crnoj Gori je donijela niz pravila koja imaju za cilj olakšati samostalno i tajno glasanje osobama s invaliditetom.

Iako postoje zakoni koji štite biračka prava OSI, postoji mnogo problema u praksi:

- Zakoni postoje, ali se ne primjenjuju dobro.
- Biračka mjesta često nisu dovoljno pristupačna osobama sa invaliditetom.
- Prilagođavanje izbornih materijala, poput šablona za glasanje, rade izborne komisije.
- Ljudi koji rade u izbornim komisijama ne poznaju dovoljno pravila pristupačnosti, što može dovesti do političkog uticaja na izborni proces.
- Zakon ne predviđa kaznene sankcije ako se neko ne pridržava pravila u izbornom procesu.

U Crnoj Gori, organizacija izbora uključuje tri glavna tijela:

1. Državna izborna komisija: Ovo je najviše tijelo za nadzor izbora. Ima 11 članova sa predsjednikom. Zadatak im je da osiguraju da se izbori sprovedu po zakonu i pravilima.

2. Opštinske izborne komisije: Svaka opština ima svoju izbornu komisiju, koja priprema izbore na lokalnom nivou. Ima predsjednika i četiri člana. Ova komisija organizuje biračka mjesta i edukuje biračke odbore.

3. Birački odbori: Odgovorni su za vođenje i ispravnost glasanja na biračkim mjestima.

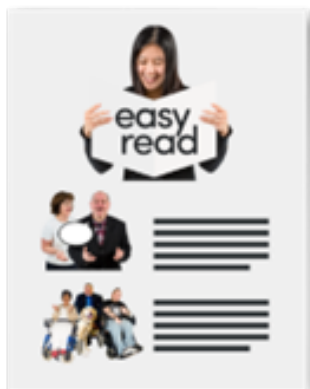

Najvažnije preporuke za unapređenje izbornog zakonodavstva u odnosu na osobe sa invaliditetom

- **Regulisanje pristupačnosti izbora za OSI:** Zakon treba jasno da definiše i reguliše pristupačnost izbornog procesa za osobe s invaliditetom. To uključuje fizičku pristupačnost biračkim mjestima, pristup informacijama i komunikaciji, tehnologiji i uslugama.

- Pravo na informacije u pristupačnom formatu: Zakon treba da osigura da osobe sa invaliditetom imaju pravo na informacije o izbornim programima i kandidatima u formatima koji su pristupačni njima

- Zastupljenost osoba sa invaliditetom na izbornim listama: Zakonom treba definisati da se na izbornim listama nađe barem 5% kandidata sa invaliditetom kako bi se osigurala njihova ravnopravna zastupljenost.

- Pristupačni internetski sajtovi: Sve internetske stranice izbornih komisija moraju biti prilagođene kako bi ih osobe s invaliditetom mogle koristiti.

- Prevod na znakovni jezik: Na sjednicama Državne izborne komisije treba obezbijediti prevod na znakovni jezik za osobe s oštećenim sluhom.

- **Pristupačnost biračkim mjestima:** Biračka mjesta moraju biti pristupačna za osobe sa invaliditetom na svim izborima.

- **Odgovornost izbornih odbora:** Izborni odbori treba da odgovaraju ako ne poštuju zakonske norme.

- **Lakše razumljive informacije tokom kampanje:** Kandidati i stranke moraju osigurati da su njihove poruke tokom izborne kampanje razumljive svima. Video zapisi treba da imaju titlove. Slike i grafikoni treba da budu opisani lako čitljivim jezikom.

- **Potpisivanje faksimilom:** Osobe sa invaliditetom treba da mogu da koriste svoj faksimil potpisa.

- **Asistencija kod glasanja:** Osobe sa invaliditetom mogu odabrati asistente za glasanje.

- **Šablon za glasanje:** Šabloni za glasanje trebaju biti tamnoplavi, čvrsti i osigurati tajnost.

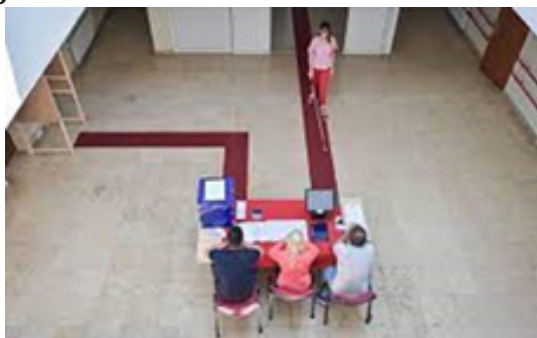
- **Glasački listići na Brajevom pismu:** Na svakom biračkom mjestu moraju biti prisutna dva glasačka listića na Brajevom pismu.

- **Pristupačnost glasačkih kutija:** Kutija za glasanje treba biti postavljena na ravnoj površini visine koja nije veća od 40 cm. Ovo je važno da bi osobe niskog rasta i korisnici invalidskih kolica mogli samostalno ubaciti svoj glasački listić u kutiju.

- **Orijentacija unutar biračkih mjesta:** Opštinske izborne komisije treba da obezbijede crvenu stazu na biračkom mjestu kako bi olakšali orijentaciju osobama s invaliditetom do stola gdje preuzimaju glasački listić i dalje do kabine za glasanje.

- **Prilagođeni objekti:** Opštinske izborne komisije treba da odaberu biračka mjesta u objektima koji su prilagođeni osobama s invaliditetom.

- **Pristupačne informacije na dan izbora:** Zbirne izborne liste s imenima kandidata trebaju biti postavljene na vidljivoj visini, sa velikim fontom i dostupne u Brajevom pismu.

- **Izvještaji o izborima:** Izvještaji o izbornim rezultatima treba da budu u digitalnom formatu kako bi bili lako dostupni.

- **Državna izborna komisija kontroliše lokalne izbore:** Državna izborna komisija treba da kontroliše lokalne izbore ako lokalne izborne komisije ne poštuju zakon.

- **Kaznene odredbe:** Treba predložiti kazne za pravna lica koja ometaju ili uskraćuju osobama s invaliditetom njihova izborna prava na način koji nije pristupačan.

Zaključak

Potrebna je izborna reforma u Crnoj Gori.

Preporuke koje smo naveli treba da osiguraju da osobe s invaliditetom imaju jednaku priliku da učestvuju u političkom životu, uz veću pristupačnost izbornom procesu i pravo glasa, te da budu birane.

Savez slijepih Crne Gore će raditi na tome da se osigura učešće organizacija osoba s invaliditetom u procesu izborne reforme i eliminiše svaki oblik diskriminacije prema njima.

O Savezu slijepih Crne Gore

Savez slijepih Crne Gore je organizacija koja okuplja osobe s oštećenim vidom u Crnoj Gori. Ona se brine o njihovim potrebama i pravima. SSCG postoji već dugi niz godina i radi na unapređenju kvalitete života ljudi s oštećenim vidom.

Njihova svrha je da osnaže osobe s oštećenim vidom i pomognu im da se uključe u društvo.

Ako želite znati više o Savezu slijepih Crne Gore, možete posjetiti njihovu web stranicu: <https://ss-cg.org/>.

Članovi radne grupe za izradu preporuka za unapređenje izbornog zakonodavstva u odnosu na osobe s invaliditetom:

1. Goran Macanović, Savez slijepih Crne Gore;
2. Darko Brajović, OEBS u Crnoj Gori;
3. Katarina Bigović Kulić, Savez slijepih Crne Gore;
4. Marina Vujačić, Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore;
5. Nikola Mugoša, predsjednik Državne izborne komisije;
6. Nikoleta Đukanović, Univerzitet Donja Gorica;
7. Nikolina Miljić, Savez slijepih Crne Gore.

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

